

**משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
תכניות לימודים ייחודיות**

שם ביה"ס/המוסד: גימנסיה קריות קריית מוצקין

שם התכנית הייחודית: קרימינולוגיה

תחום הדעת: מדעי החברה

מספר יחידות הלימוד: 5

סמל מוסד: 344572

מבנה תכנית הלימודים

הרקע לתוכנית

מקצוע הקרימינולוגיה ומדעי המשטרה כמקצוע לימודי מבטא מאמץ ממוקד לחנך תלמידים לאחריות, לתפיסת חברה טובה יותר ונטולת אלימות ועבריינות. בית הספר גימנסיה קריות שם דגש על אחריותו של הפרט כלפי החברה ועל מעורבותו בחברה. לקרימינולוגיה ומדעי המשטרה ביטויים משמעותיים הן בהקשר האישי (לדוגמא: התגייסות למשמר האזרחי, לשח"מ ולמשטרה) והן בהקשר החברתי-ציבורי (לדוגמא: קשר עם שוטרים קהילתיים, חובת הדיווח ואזרחות טובה). שני סוגי ביטויים לגיטימיים אלה נחוצים וחיוניים לקידום של הפרט ושל החברה. המחקר המדעי בתחומי הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה, החינוך, המשטרה, המשפט והקרימינולוגיה מספק בסיס מוצק לשיטה ולתכנים של תכנית לימודים אפקטיבית להוראת הקרימינולוגיה ומדעי המשטרה לבני נוער מתבגרים במערכת חינוך ממלכתית שוויונית. בית ספר גימנסיה קריות שייך ל"רשת פרויקט 100". לרשת יש שבעה בתי ספר תיכוניים – שניים מתוכם במגזר הערבי.

תכנית לימודים זו תשמש את בית הספר בשל הסיבות הבאות. ראשית, בתי הספר גימנסיה קריות שייך ל"רשת פרויקט 100" אשר יש לו "אני מאמין בית ספרי" והוא: העמדת התלמיד במרכז, מתן שיעורי עזר קבועים לאורך כל השנה למען קידום התלמידים, עבודה בקבוצות למידה קטנות וחונכות אישית. כל זאת במטרה לקדם את אוכלוסיית התלמידים. רשת בתי הספר הוקמה על מנת לספק פתרון אלטרנטיבי לאותם תלמידים אשר לא הצליחו בבתי ספר ציבוריים מסיבות שונות, ובמקום לנשור מלימודים הם מגיעים לבתי הספר שברשת, אשר מיומנים לטפל באוכלוסיות אלה. שנית, מרבית התלמידים באים ממעמד סוציו-כלכלי בינוני ומטה, מאחר ואוכלוסייה זו מראש בעלת פוטנציאל גבוה לנשירה, הרי שתוכנית לימודים זו, כפי שנכתבה על ידי בית הספר, מהווה מיגור

של נשירה מאחר שהיא מתחשבת ביכולות ובחוזקות של התלמידים, בהקשר לחיי היום יום שלהם.

צוות בית הספר ראה לנכון להרחיב את תכנית הלימודים בקרימינולוגיה המאושרת מזה ארבע שנים לתכנית מורחבת של קרימינולוגיה ומדעי המשטרה. התכנית המוצעת בזו היא תכנית ייחודית בהיקף של חמש יחידות בתחום של מדעי החברה.

תכנית זאת מחליפה את התכנית הקיימת שהייתה בנויה מ 2 יחידות של תכנית לימודים ייחודית בקרימינולוגיה, 2 יחידות בסוציולוגיה ויחידת חקר במדעי החברה. בתכנית אנו מציעים הרחבה של לימודי הקרימינולוגיה בארבעה תחומים עיקריים שהם: (1) פסיכולוגיה – התיאוריות הפסיכולוגיות המסבירות את הסטייה והאישיות העבריינית, (2) סוציולוגיה- התיאוריות הסוציולוגיות שמסבירות את הסטייה – פשע ועבריינות, (3) פנולוגיה- תורת הענישה, (4) מדעי המשטרה סוגיות באכיפה, מניעה וחוק ומשפט.

התכנית המוצעת בזאת נועדה לאפשר לאוכלוסיית תלמידים הייחודית בבית הספר להרחיב ולהעמיק ואף להגיע להישגים מרשימים בתחום הקרימינולוגיה הקרוב למציאות חייהם. הניסיון בארבע השנים החולפות בהן נלמדה תכנית הקרימינולוגיה בבית הספר הראה את הזיקה החזקה שיש לתלמידים לנושאים רלוונטיים לחייהם, כגון: קשיי מהגרים, בעיות נבחרות בגיל ההתבגרות, השפעת לחץ חברתי שלילי של חברים, תיוג, פתרון סכסוכים בדרך של גישור וכדומה, וכן התמודדות עם נושאים העולים לסדר היום החברתי-ציבורי בהקשר של בני נוער: מניעת התמכרויות והבנת מקורות האלימות ומניעתה.

הצוות הפדגוגי הבית ספרי זיהה את הפוטנציאל שגלום בלימודי הקרימינולוגיה ככלי להעצמת התלמידים בבית הספר, שכן נושא הקרימינולוגיה שקרוב לליבם ולמציאות חייהם, מאפשר האצה של

תהליכי למידה שבאים מתוך הנעה עצמית ומביאים לחוללות ולמסוגלות אישית רבה יותר אצל התלמידים. נושאים נמצאים בלב המשנה החינוכית של בית הספר שעיקר מטרתו הוא להעצים תלמידים שנשרו ממסגרות שונות במסגרת לימודית עיונית, ולהפכם למעורבם בחברה גם במעגלים חוץ בית ספריים.

השילוב הטבעי של קרימנולוגיה ומדעי המשטרה תוך התמקדות בתיאוריות סוציולוגיות ופסיכולוגיות הנושקות והמסבירות את הפשע, העבריינות והסטייה. תכנית זו מותאמת לאופי התלמידים, כאשר הרצון העילאי הוא לשמור על רמה מקצועית גבוהה תוך רצון שהתלמידים יחוו הצלחה והנאה מלימודי התוכנית. השילוב בתוכנית, של הסברים לפשיעה בד בבד עם תפקידי המשטרה ותורת הענישה מאפשרים לתלמידים לפתח את ההבנה בחשיבות חשיבה לפני מעשה והסתכלות על התוצאות האפשריות אם יבצעו מעשי עבריינות על עתידם החברתי והמקצועי ופיתוח ההכרה שהפשע אינו משתלם. יתרה מכך התכנית גם חשפת את התלמידים לדרכים שונות שמאפשרות מניעה והתמודדות עם תופעת הפשיעה בכלל ועם תופעת ההתדרדרות לתרבות של פשיעה אצל בני נוער.

תיאור התכנית (בקצרה)

הערות	דרכי הערכה	תכנים	שכבה	
מזכה ביחידת לימוד 1	תלקיט	מבוא ותיאוריות בסיסיות בקרימינולוגיה	י'	1
מזכה ביחידת לימוד 1	תלקיט	תיאוריות פסיכולוגיות וסוציולוגיות (הקשורות לפשע, סטייה ועבריינות)	יא'	2
בגרות- 2 יחידות, עבודת חקר 1	מבחן בגרות ועבודת חקר	קרימינולוגיה, פנולוגיה, מדעי המשטרה	יב'	3

יח' (3) אופציות: חקר, תכנית מניעה, עבודה (מעשית)				
--	--	--	--	--

צוות בית הספר

אבינועם פרידמן (רכז מגמת קרימינולוגיה)- בעל תואר ראשון בקרימינולוגיה תואר שני נוער בהדרה עם תעודת הוראה במדעי החברה. אבינועם לימדבהצלחה רבה את תכנית הקרימינולוגיה בארבע השנים החולפות.

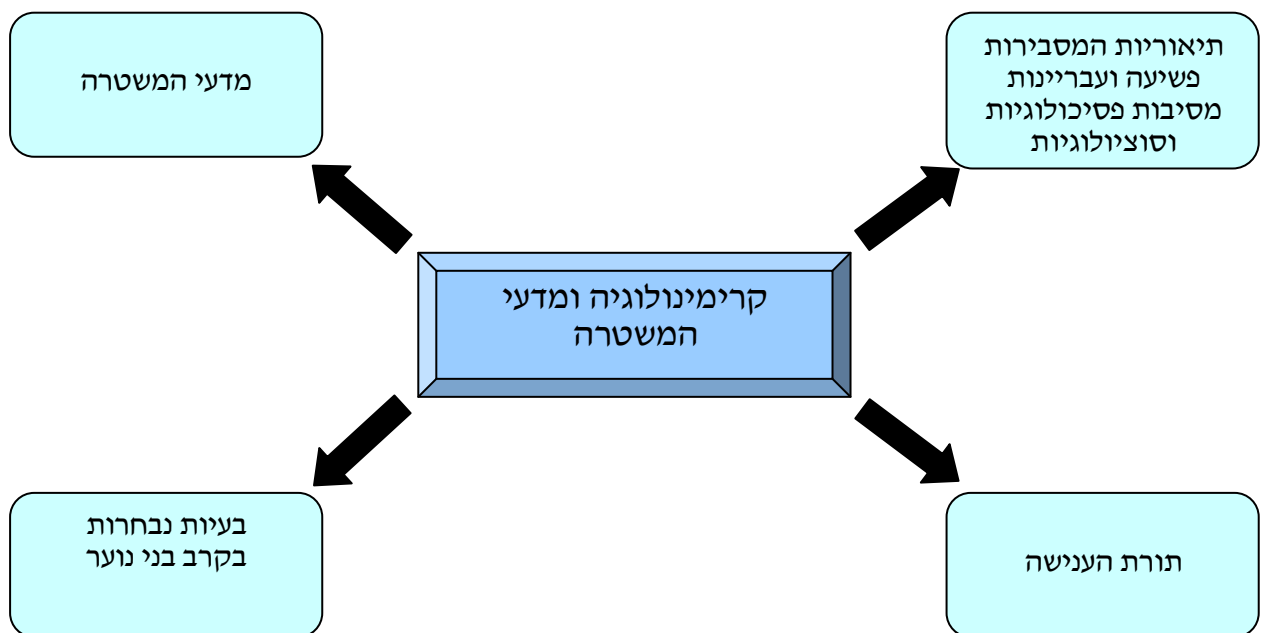
המורה השני יגוייס עם אישור התכנית .

התפיסה הרעיונית של התכנית

התפיסה הרעיונית של התוכנית כוללת ראייה הוליסטית ורב תחומית; קרימינולוגיה היא תחום ידע המשלב פסיכולוגיה סוציולוגיה, פנולוגיה וכמובן גם היבטים רבים של פשיעה ועבריינות, כמו גם מערכת אכיפת החוק על מרכיביה השונים. התוכנית מדגישה את הקשר שבין שני התחומים העיקריים: קרימינולוגיה ומדעי המשטרה, באופן שלימודי הקרימינולוגיה מספקים את החלק התיאורטי, ולימודי המשטרה את החלק המעשי-יישומי.

תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה ומדעי המשטרה תעמוד בפני עצמה ללא צירוף של מגמת סוציולוגיה. השילוב של הקרימינולוגיה עם הסוציולוגיה והפסיכולוגיה הוא "טבעי" מאחר ועבריינות וסטייה הן תופעות חברתיות מורכבות ובעלות ממדים שונים הסטייה תופעה חברתית משיקה לתחומי הדעת סוציולוגיה וקרימינולוגיה. למשל נושא התרבות הנלמד במסגרת תוכנית הלימודים בסוציולוגיה, מציג את השוני בין תרבויות. ההשקה למקצוע הקרימינולוגיה באה לידי ביטוי כאשר לומדים שבתרבות אחת התנהגות מסוימת נחשבת לסטייה ואילו בתרבות אחרת כדבר נורמטיבי.

הסטייה מתקשרת גם לנושא של משפחה כמו גם קבוצה. לדוגמא, בנושא קבוצה התלמידים לומדים מהי קונפורמיות ומהי השפעתה החיובית והשלילית. מושג זה, בשיעורי קרימינולוגיה, מתורגם 'ללחץ חברתי' – לחץ חברתי להשתמש בסמים, לבצע מעשי עבריינות וכדומה. נושא נוסף שנלמד בסוציולוגיה ואשר משיק לקרימינולוגיה הוא מוסדות חברתיים ובכללן משטרה ומוסדות אכיפת חוק אחרים. כתוצאה משילוב זה של תחומי הדעת תוכנית הלימודים מאפשרת התמקדות בתיאוריות קרימינולוגיות מחד ותגובות החברה להתנהגויות של סטייה חברתית מאידך.

תחום הדעת וארגונו:

גיל ההתבגרות מאופיין בחשיבה של "כאן ועכשיו", בקושי להסתכל על העתיד הרחוק ולתכנן תוכניות ארוכות טווח, ולעיתים אף קושי לדחות סיפוקים. התוכנית מוסיפה על התוכנית הקודמת בקרימינולוגיה פרקי

לימוד החשובים למתבגרים ולגיל ההתבגרות, כגון: עבריינות נוער, אלימות בבתי ספר, סמים ופתרון סכסוכים בדרך של גישור.

רצף ההוראה של התוכנית בכיתה י' - בתחילת כיתה י' התלמידים ילמדו מבואות בקרימינולוגיה ובמדעי המשטרה על מנת שיבינו את התיאוריות העיקריות המסבירות את הפשיעה ואת עקרונות עבודת המשטרה. רצף ההוראה בתחום הקרימינולוגיה יהיה כדלקמן: העבירה והעבריינות בראי התקופות ← תיאוריות כלליות המסבירות עבריינות ← עבריינות נוער.

רצף ההוראה בתחום לימודי משטרה יהיה כדלקמן: עבודת משטרת ישראל כיום בהתייחס לפעילות המשטרה במניעת עבירות ואכיפתן. לאחר מכן התלמידים ילמדו על עבודת השוטר. כמו כן נעסוק גם בהתפתחות המשטרה המודרנית ← מבנה משטרת ישראל ותפקידי שוטרים ← עבודת השוטר ← סטייה ומוסר בקרב שוטרים.

רצף ההוראה של התוכנית בכיתה י"א: בתלמידי י"א התלמידים ילמדו פסיכולוגיה וסוציולוגיה הקשורים לקרימינולוגיה (התיאוריות הסוציולוגיות המסבירות את הפשיעה, הפשיעה תיאוריות פסיכולוגיות ופשיעה, הסטייה וכד') כמו כן, תהייה תכנית למניעת סמים ואלכוהול (התוכנית מפורטת בהמשך).

רצף ההוראה של התוכנית בכיתה י"ב: בתחילת כיתה י"ב התלמידים ילמדו תורת הענישה. בחירת לימוד נושא זה רק בכיתה י"ב נעשתה בשל החשיבות ליצור רצף הגיוני של התנהגות ותוצאה: פשיעה ← משטרה ← ענישה. בנוסף, בכיתה י"ב תלמידים ילמדו בהרחבה על בעיות נבחרות בגיל ההתבגרות: אלימות, סמים ופתרון סכסוכים בדרך של גישור, משום שחשוב כי התלמידים יעסקו בנושאים רגישים אלה לאחר שהם עברו תהליך של לימוד והבנה של ההסברים לפשיעה (כללית + עבריינות נוער), חשיבות המשטרה

ומהי ענישה פלילית. תהליך זה יאפשר להם להבין טוב יותר בעיות
נבחרות אלה וכשיר אותם לעבודת חקר באחד מתחומי
הקרימינולוגיה, בבניית תכנית מניעה סמים ואלכוהול ולחלופין
השתתפות מעשית בתרומה לקהילה כולל דיווח רפלקטיבי.

החברה וצרכיה:

פשיעה הינה חלק בלתי נפרד מהחיים, גורמת לנזקים חומריים ונפשיים לקורבן
ולחברה לירידה באיכות החיים. כמובן שהחברה שואפת למנוע או לפחות
לצמצם את הפשיעה בקרבה. בכדי להשיג יעד זה נחוץ תחילה להבין ממה
נובעת הפשיעה וכיצד ניתן למנוע אותה, תוך שימוש בכלים של הסברה,
פעילות קהילתית, תוכניות חינוך פורמאליות ולא פורמאליות אכיפה וענישה.

אסטרטגיית השיטור הקהילתי, הנלמדת במסגרת תוכנית זו, רואה
בחברה משאב מרכזי במניעת עבריינות ובמאבק אפקטיבי בפשיעה.
מאבק יעיל בעבריינות מצריך עבודה מערכתית של גורמים מקצועיים
מלבד המשטרה (כגון: בתי ספר, מתנסי"ם, ארגוני מתנדבים, לשכות
רווחה), היערכות קהילתית כוללת ומעורבות פעילה של התושבים.
התנדבות התלמידים למשמר האזרחי, העלאת המודעות של הצורך
לדווח על מעשי עבריינות וגילוי אזרחות טובה, התנהגות בטיחותית של
התלמידים ועוד, עשויים להוביל לשיפור איכות החיים בקהילה
ולהתפתחות התלמידים כשגרירי חוק וכשותפים חשובים במניעת
פשיעה.

עבריינות נוער והתנהגות תוקפנית כלפי אחרים הוא נושא מרכזי של
מחקר קרימינולוגי עכשווי. מרבית החוקרים רואים בעבריינות נוער את
נקודת ההתחלה של הקריירה עבריינית. ולכן, תוכנית הלימודים
(שמיועדת לבני נוער) עוסקת בהקשר החברתי של עבריינות נוער תוך
דגש על ניתוח של מחקרים העוסקים בקשר בין סביבת מגורים, אווירה
בית ספרית, השפעת חברתית ומשפחה על עבריינות נוער. מכיוון

שהחברה עוסקת ומעוניינת במניעת עבריינות, דיונים כיתתיים בסיבות לפשיעה ובדרכים למניעתה תורמים להתפתחות התלמידים כאזרחים שומרי חוק ומחזקים את מחויבותם לשמירה על החוק. יודגש כי יש סיבות רבות לעבריינות נוער והגורמים לה מגוונים ובעלי היבטים שונים.

לשילוב של קרימינולוגיה יחד עם מדעי המשטרה יש חשיבות רבה לחברה. מדע הקרימינולוגיה עוסק בחקר הגורמים לפשיעה והבנתם. ההנחה היא שהכרת גורמים אלה תאפשר התמודדות טובה יותר, במיוחד בתחום של מניעת פשיעה.

בעידן המודרני, התחרותי, קיים צורך עז לגשר על פערים בין קהילות, קבוצות ופרטים, על מנת לשפר את איכות החיים. התוכנית הנוכחית מקדישה פרק לימוד בנושא פתרון סכסוכים בדרך של גישור וכך הגישור יתרום ליצירת אקלים חיובי ובטוח יותר בבית הספר ובחברה בכללותה.

כאשר אנשים פותרים בעיות, מתקשרים משתפים פעולה כדי להתמודד עם קונפליקט מסוים, הם נמנעים מעוינות ואלימות. לימוד תהליך הגישור יתרום להפחתת אלימות פוטנציאלית.

בתוכנית זו משולבים תכנים ערכיים הכוללים תרומה לתהליך הסוציאליזציה לתלמיד, שיפור יכולות קוגניטיביות תוך שימוש באינטליגנציה רגשית וזה בא לידי ביטוי במימוש למידה משמעותית. אני לא ממש מבינה למה הכוונה תהליך הסוציאליזציה לתלמיד ....

התלמיד וצרכיו:

זיהוי צרכי התלמידים הלומדים בגימנסיה קריות נעשה במספר שלבים. מאחר וחלק גדול מאוכלוסיית התלמידים הפונים לבית הספר לאחר נשירה מבתי ספר ציבוריים, בעת קבלת התלמיד נעשית הכרות עימו, בראיון אישי עם מנהלת ויועצת בית הספר. בנוסף, בית הספר צבר

ניסיון עם אוכלוסיית תלמידים ליקויי למידה. כל תלמיד בעל ליקוי למידה מקבל את ההתאמות להן הוא זכאי בבחינות הבגרות, כבר בבחינות הראשונות של השנה. כמו כן, בבית הספר מלמדים בקבוצות קטנות ונותנים שיעורי עזר שמהווים חזרה על החומר הנלמד, לכל תלמיד שזקוק לכך. יתר על כן, על מנת לענות על צרכי התלמיד בעל לקויות למידה, הוראת החומר הנלמד לא תעשה רק באמצעות שיעורים פרונטליים אלא בשילוב של הפעלות קבוצתיות, דיונים כיתתיים, סיורים, צפייה בסרטים, כניסה לאתרי אינטרנט רלוונטיים, הרצאות של אנשי משטרה ועוד. בנוסף לכך, התוכנית תשתמש בדרכי הערכה חלופיות כגון: משימות ביצוע, הכנת עבודה אישית, בניית תכנית מניעה בקבוצות, שההערכה עליהן תהווה חלק מהציון הסופי.

התוכנית במתכונתה החדשה נבנתה לאור ניסיון של ארבע שנים. במהלך השיעורים עלו נושאים שונים שמעניינים את התלמידים ושהיו רוצים להתמקד בהם ולהרחיבם. הנושאים שהתלמידים התמקדו בהם הם: עבריינות נוער, סמים, אלימות בבתי ספר ואלימות של שוטרים כלפי אזרחים. תוכנית לימודים זו עונה על צרכי התלמידים לגבי נושאים אלה. בשל העלייה בשימוש בסמים בקרב בני נוער תוכנית הלימודים במתכונתה החדשה מהווה שדה פעולה יעיל להבאת מסרים השוללים שימוש בסמים, חינוך להימנעות משימוש בסמים והגברת רצון התלמידים לחיות ללא סמים. גימנסיה קריות כמוסד חינוכי, מאמינים כי חינוך הוא כלי חשוב לשינוי. בתקופה זו, שבה יש עליה בשימוש בסמים בקרב בני נוער ורבים מהם מתפתים להתנסות בסמים חשוב לדון בתופעה ובהשפעותיה ולא להתעלם ממנה. דרכי ההוראה והתכנים מותאמים לגיל התלמידים ולכן בשיעורים התלמידים מתקיימים דיונים ועבודה סדנאית כשהדגש הוא על ההשפעות השליליות של הסמים ומדוע לא כדאי להשתמש בהם. לדוגמא, המורה משוחח עם התלמידים על השפעות פתיחת תיק פלילי בעקבות שימוש בסמים. על כך שהמשטרה פועלת בסגנון "כדור שלג" - מתחקרת נער אחד שהשתמש

בסמים והוא מספר על אחרים שהיו אתו והשתמשו, ואלה מספרים על נערים נוספים שהשתמשו בסמים. כשהמטרה היא להראות שאף אחד לא בטוח מפני חשיפה ולכן לא רצוי שיהרסו את עתידם. דוגמא נוספת היא עבודה סדנאית. לאחר שבדיון הכיתתי עולות הסיבות השונות לשימוש בסמים, כגון: לחץ חברתי, מתחים במשפחה וכדומה, והתלמידים מגיעים למסקנה ששימוש בסמים הוא סימפטום לבעיה כלשהי ובריחה מהמציאות, הם מתחלקים לקבוצות ומנסים למצוא דרכים שבהם ניתן יהיה לפתור את הבעיה ללא צורך להשתמש בסמים. יתר על כן, מניסיון עבר, הביקור במוסד לגמילה (לדוגמה במלכישוע) משפיע לטובה על התלמידים. במלכישוע התלמידים משוחחים עם מכורים לסמים שמנסים להיגמל והם מספרים על הסיבה שהשתמשו בסמים, על הנזק הרב שנגרם להם מהסמים, על התנתקות המשפחה מהם, הפשעים שהם ביצעו על מנת לממן סמים ועל כך שהם היו רוצים להחזיר את הגלגל אחורה ולא להתחיל בכלל עם סמים.

בגיל ההתבגרות קיים לחץ חברתי רב על מתבגרים מצד קבוצת השווים. תוכנית הלימודים החדשה עוסקת בהשפעות שליליות של קבוצת השווים ודרכים להתמודד עם לחץ זה ונותנת לתלמידים במה להביע את רגשותיהם ביחס ללחץ קבוצת השווים וכיצד ניתן להפחית לחץ זה.

לימוד נושאי הקרימינולוגיה ומדעי המשטרה מקנה לתלמידים מערכת ערכים ומיומנויות, המחזקות אצלם את מחויבותם למרכיבים המרכזיים של מערכת אכיפת החוק בחברה דמוקרטית.

תלמידים נתקלים בחיי היומיום במשטרה ובהיבטים הקשורים לפעילויות השיטור. מכאן, שהרחבת הידע בתחומים אלו, תורמת ישירות להתפתחותם כאזרחים שומרי חוק. יתר על כן, התוכנית מעודדת תלמידים להתנדב למשמר האזרחי, לשרת בשח"מ במסגרת השירות הצבאי ולהתגייס לשורות המשטרה לאחר שירותם בצה"ל.

מניסיון עבר התגלה כי בעת ההרצאות של שוטרים והשיעורים שהעבירה המורה על משטרת ישראל, תלמידים העלו את בעיית האלימות של שוטרים כלפי אזרחים ושאלו שאלות לגבי ההצדקה לכך, לאן ניתן לפנות, למי יאמינו אם יתלוננו וכיצד ניתן למנוע זאת. התוכנית הנוכחית עונה על דרישת התלמידים בכך שהיא מוסיפה פרק לימוד על סטייה ומוסר בקרב שוטרים. כהקדמה לנושא זה, התוכנית מרחיבה על עבודת השוטר (סגנונות שיטור, סמכויות שוטר, טווח שיקול דעת בעבודת השוטר ודמותו של השוטר הרצוי) על מנת להמחיש שסטייה של שוטרים אינה לגיטימית ומקובלת ואינה חלק מעבודתו ומדמותו של השוטר הרצוי.

כישורי חיים – כמו שליטה עצמית, תקשורת, פתרון בעיות, חשיבה ביקורתית ותכנון – הם הבסיס לתהליך הגישור. תלמידים המשתתפים בתהליך מרגישים שיכולת השליטה העצמית שלהם גוברת והדימוי העצמי שלהם נעשה חיובי יותר.

המורה ותפקידיו:

תוכנית הלימודים בקרימינולוגיה ומדעי המשטרה מתייחסת במקרים רבים לנושאים רגישים מבחינה חברתית ואישית. ציבור הלומדים הינו הטרוגני מהיבטים שונים: רקע אתני, דפוסי משפחה, רקע סוציו אקונומי, ניסיון חיים ועוד. ולכן, חשוב שהמורה יצור בכיתה אקלים פתוח ובטוח לדיון בנושאים רגישים.

הסביבה שבה הילדים גדלים ומתחנכים והאנשים הסובבים אותם הם כלי ראשון בחשיבותו להעביר מסרים ונורמות חברתיות שימנעו פנייה לעבריינות ולשימוש בסמים אלכוהול ואלימות.

מטרות על של התוכנית:

- הכרת מושגי יסוד ותיאוריות כלליות המסבירות מדוע אדם פונה לעבריינות.
- לעורר את מודעות התלמיד לחשיבות משטרת ישראל במניעת עבירות.
- פיתוח עניין וסקרנות לגבי עבודת המשטרה.
- הבנת ההיבטים הייחודיים של גיל ההתבגרות והסכנות הטמונות בו בהקשר להתדרדרות להתנהגות עבריינית.
- לאפשר התבטאות חופשית תוך הקפדה על דיון ענייני ללא ביטויים שליליים העשויים לפגוע בפרט.
- לעורר את החשיבות של חשיבה לפני מעשה ולקיחה בחשבון את התוצאות האפשריות.
- פיתוח לומד עצמאי – הרצאות של אנשי מקצוע וסיורים, הפעלות, שימוש בסרטים ובכתבות מעיתונים להעמקת הלימוד.
-

מטרות אופרטיביות

א. מטרות בתחום הקוגניטיבי

- 1) התלמיד יכיר עובדות, מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים בתופעה העבריינית – ברמת הפרט וברמת החברה.
- 2) התלמיד ינתח אירועי פשיעה ברמה התיאורטית, תוך התייחסות לתיאוריות קרימינולוגיות שונות.
- 3) התלמיד יכיר מושגים הקשורים לחוק העונשין.
- 4) התלמיד יבין מהן מטרות הענישה.
- 5) התלמיד יכיר אמצעי ענישה שונים העומדים לרשות מערכת המשפט.
- 6) התלמיד יבין את חשיבותו של השוטר במניעת עבירות.
- 7) התלמיד יבין את יחסי הגומלין שבין המשטרה לקהילה.
- 8) התלמיד יבין את המורכבות של תהליך גיל ההתבגרות והקשר שבין גיל ההתבגרות לעבריינות.

9) התלמיד יישם את הידע התיאורטי למציאת פתרונות למניעת עבריינות ולשיקום עבריינים

10) לפתח בתלמיד יכולת לבנות תוכניות למניעת עבריינות לסוגיה.

11) לסייע לתלמיד לפתח מיומנויות לפתרון קונפליקטים.

ג. מטרות בתחום הרגשי – ערכי

- 1) התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי תפקידי השוטר ופעולותיו.
- 2) התלמיד יגלה עמדה חיובית מושכלת כלפי שלטון החוק במדינת ישראל.
- 3) התלמיד יפתח עמדה חיובית כלפי השונה.
- 4) התוכנית תפתח בתלמיד מחויבות לשמירה על החוק.
- 5) התוכנית תעודד תלמידים להתנדב במשמר האזרחי.
- 6) התלמיד יגלה עניין בשירות במשטרה כדרך חיים.
- 7) התוכנית תפתח בתלמיד את ההבנה בחשיבות חשיבה לפני מעשה והסתכלות על התוצאות האפשריות אם יבצע מעשה עבריינות.
- 8) התלמיד יפתח מודעות לנזקי הסמים והאלכוהול

ג. מטרות בתחום המיומנויות

- 1) התלמיד יפתח יכולת לנתח תופעות עבריינות תוך שימוש בתיאוריות ובמחקרים הנלמדים.
- 2) התלמיד ילמד לבחון את השפעת המשטרה ומערכת המשפט על הפרט וסביבתו האישית.
- 3) התלמיד ילמד לנתח וליישם מידע עיתונאי לתופעות כלליות של עבריינות ומשטרה.
- 4) התלמיד יחקור את השפעת "האחרים המשמעותיים" (לדוגמא: משפחה, חברים) על עמדותיו והתנהגותו של הפרט.
- 5) התלמיד ילמד לבנות תוכניות למניעת עבירות שונות.
- 6) התלמיד ירכוש מיומנויות להתמודדות אפקטיבית ובונה עם קונפליקטים.

7) התלמיד ידע לנתח גרפים, סיטואציות, טבלאות וכדומה.

8) התלמיד יפתח כושר ביטוי בכתב ובעל פה.

אסטרטגיות ההוראה והלמידה

- התוכנית מופעלת בשילוב הרצאות ושיעורים המועברים על ידי המורה לקרימינולוגיה, בד בבד עם הרצאות מקצועיות של אנשי משטרה ושב"ס ונציגי מערכת התקון (קצין מבחן).
- התלמידים יבצעו חקר רשת במילוי של מטלות לימודיות שמקורן בבעיות עכשוויות. לצורך מילוי המטלות הם ייכנסו בין היתר לאתר משטרת ישראל ולאחר שירות בתי הסוהר.
- ההוראה תעשה בצורה מגוונת תוך שילוב של מדיות שונות כגון: צפייה בסרטים, ניתוח כתבות אקטואליות, סיורים והרצאות של קציני משטרה. המורה ישלב בהרצאותיו מחקרים ונתונים סטטיסטיים עדכניים.
- יושם דגש על פתוח של עבודת צוות לביצוע של פרויקטים משותפים. התלמידים יצאו לסיורים מקצועיים שירחיבו את השכלתם בתחום וימחישו את הלימודים העיוניים שנלמדו בכתה.

המורה המלמד ישים דגש מיוחד על:

גישה מחקרית **מדעית-הדגשת** הפן האמפירי של תחום הידע תוך מתן דוגמאות רבות ככל האפשר להסבר ומחקרים שנערכו בתחומים השונים.

למידה חווייתית התנסותית- שילוב של חשיבה קוגניטיבית ולימוד תיאורטי בניתוח תופעות פשיעה, סטייה וההתמודדות עמן תוך מתן חופש להבעת רגשות מעודנת תוך הקפדה על סובלנות וכבוד הדדי. במהלך שנות הלימוד יערכו סיורים לבית כלא לנוער ולבית המשפט על מנת לשלב חוויה התנסותית בלימוד התיאורטי.

גישה חינוכית רגישה ודמוקרטית- המורה יאפשר דיון פתוח תוך שימוש בעובדות שבאות לתמוך עמדות שונות תוך שימת דגש על תופעות המנעות מצורת ביטוי שלילית פוגעת ומעליבה כלפי תלמיד או תלמידים אחרים בהקשר למקורם ולמעמד החברתי. יושם דגש על גישה זאת בעיקר בלימודי סטייה חברתית, תת תרבות עבריינית, עקרונות ענישה ואוכלוסיות האסירים.

הכנת התלמידים למשימות מיוחדות- המורה ידריך את התלמידים ויכנם לסיוורים בבית הכלא ובבית המשפט בכל מה שנוגע להתנהגות ולהופעה הראויים וכן לדגשים

שעליהם להתייחס בסיוורים אלו על מנת למקד ולהבהיר את מטרות הסיוורים ולאפשר

כתיבת דו"ח סיור מתאים על פי הדרישות. כמו כן יסביר המורה לתלמידים את כל עקרונות התלקיט שעליהם להגיש באופן כיתתי ואישי במידת הצורך ויקיים מפגשים תקופתיים לבדיקת ההתקדמות מחד והבעיות שעתידות לצוץ מאידך. מורה יעודד את התלמידים למצוא פתרונות משלהם ולגלות מקוריות ויצירתיות במסגרת שיעורי הבית, הכיתה ועבודות התלקיט ואחריות אישית בעמידה בדרישות על פי הנהלים.

המורה ירבה **להשתמש בהמחשות** והדגמות להסבר החומר התיאורטי **המורה ירבה בעבודה בקבוצות המעודדת אינטראקציה ושיתוף פעולה** **בניתוח החומר והפנמתו.**

המורה יסייע לתלמידים לארגן את החומר באמצעות בניית מערכות מושגים, תמצית תיאוריות ושמות החוקרים כדי להקל על הבנת החומר הנלמד. הדבר יעשה במסגרת השיעורים, ההכנה למבחנים וההדרכה לכתיבת עבודות התלקיט.

סיורי חובה:

- בסיס הדרכה ארצי של משטרת ישראל (בכיתה י"א)
- תחנת משטרת זבולון (בכיתה י)
- בית סוהר אשמורת (בכיתה י"ב)
- מלכישוע – כפר גמילה מסמים למבוגרים ונוער (בכיתה י"ב)

סיורי רשות:

- גלעם – מוסד לעבריינים צעירים
- מפגש N.A. (נרקומנים אנונימיים)
- בית משפט
- טקס סיום מגמת קרימינולוגיה ומדעי המשטרה שיתקיים מדי שנה. מטרת הטקס לחזק את הקשר של התלמידים למגמה. בטקס, תלמידי המגמה יקריאו קטעים הקשורים לעבריינות, למשטרה ולקשיי בני הנוער באופן כללי. מגמת תיאטרון תכין קטעי הצגה הקשורים למגמה. לטקס יוזמנו אנשי משטרה, הורים ותלמידים והוא ילווה בקטעי מוזיקה שתנגן חוליית משטרת ישראל.

בפרק זה מובאים הרעיונות והמושגים המרכזיים בארבע תתי חלוקות: תיאוריות המסבירות פשיעה ועבריינות; מדעי המשטרה; תורת הענישה; ובעיות נבחרות בקרב בני נוער.

תיאוריות המסבירות פשיעה ועבריינות (קרימינולוגיה)

נושא	מושגים מרכזיים
מבוא לקרימינולוגיה	מדע בינתחומי, עבריינות, פשיעה, סטייה חברתית, נורמה, חוק, סיבות לעבריינות: גישה סוציולוגית, גישה אקולוגית, גישה פיזיולוגית, גישה פסיכולוגית, גישה רב גורמית, יחסיות הסטייה
העבירה והעבריין בראי הזמן	גישה קלאסית, האדם הרציונלי, בקריה, דטרמיניזם, אטביזם, העבריין מלידה של לומברוזו (עבריין מלידה, עבריין חולה רוח, עבריין הלוקה באימבציליות מוסרית, עבריין בכורח המקרה), טיפוסי גוף של שלדון- (מזומורפי, אנדומורפי,

אקטומורפי)	
למידה עבריינית, התחברות דיפרנציאלית, קבוצה אינטימית, מגע ישיר, טכניקות ומניעים לביצוע העבריינות, ביוטופ, הזדהות דיפרנציאלית, מודל חיקוי והזדהות	התחברות דיפרנציאלית (סאתרלנד)
הכחשת אחריות, הכחשת נזק, הכחשת קורבן, גינוי המגנים, פנייה לערכים נעלים יותר	טכניקות נטרול (סייקס ומצא)
סביבה טבעית, רצון להשתקם, חובות וזכויות, פיתוח אופקים בפני העברייין	שיקום על פי קרייסי
סטייה ראשונית, סטייה משנית, תהליך הטלת התג, נבואה שמגשימה את עצמה, קרקע מכינה, הסכנות שבתיג, הקושי להשתחרר מהתג ומוקדם יותר – דרמטיזציה של הרוע; הנבואה המגשימה את עצמה....	תיאוריית התיג
משפחה כסוכן סוציאליזציה, משפחה עבריינית, משפחה הרוסה, מתחים במשפחה, שלמות המשפחה, דחיית ההורים את הילד(נושא זה ילמד בהרחבה)	משפחה כגורם לעבריינות
פיקוח ובקרה כבולמי פשיעה, קשרים חברתיים, מעורבות בקהילה, מחויבות, אמונות(נושא זה ילמד בהרחבה)	תיאוריית הפיקוח החברתי (הירשי)
רמות המודע (מודע, תת מודע, סמוך למודע), מימדי האישיות (סתמי, אני, אני עליון), מנגנוני הגנה של האני, עבריינות והמנגנונים להגנת האני, אני עליון לקוי	תיאוריה פסיכואנליטית (פרויד)
התנגשות תרבויות, הלם תרבויות, חסימת הזדמנויות, קשיי קליטה, משבר משפחתי,	הגירה ופשיעה

<p>התרופפות סמכות, תיוג מהגרים, היקף עבריינות בני נוער עולים וסוגי העבריינות, מאפייני העבריינות של בני נוער עולים, קשיים במערכת החינוך (נשירה גלויה וסמויה)</p>	
<p>פעולות שגרתיות, זמינות הקורבן, הימצאות העברין, אמצעי פיקוח פורמאליים ובלתי פורמאליים הפועלים כשומרים</p>	<p>תיאורית הפעולות השגרתיות תיאוריות כמו תת תרבות עבריינית המתאימה כ"כ לבני נוער : אלברט כהן, וולטר ב. מילר, קלאוד ואוהלין</p>

מדעי המשטרה

מושגים מרכזיים	נושא
<p>תקופה אנגלו-סקסונית, ערבות הדדית, טיטנג, טיטנגמן, הנדרדמן, הזדעקות, תקופה פיאודלית, תקנת וינצ'סטר שופט שלום, קונסטבל, שומרי לילה, תקופת המהפכה התעשייתית, משטרת הנהר, רוברט פיל, משטרה מודרנית</p>	<p>משטרה בראי הדורות</p>
<p>מבנה ארגוני של משטרת ישראל, עקרון האחריות הטריטוריאלית, עקרון אחידות הפיקוד, קו ומטה במשטרה, היררכיה של אחריות וסמכות מפקד וקצין, מטה, מחוז, מפלג, מרחב, תחנה, דרגות במשטרת</p>	<p>הכרות עם משטרת ישראל</p>

<p>ישראל, משרדי התחנה (חקירות, ניהול, סיור, משא"ז, מרכז שירות לאזרח, מודיעין ובילוש)</p>	
<p>מניעת עבירות, מעורבות הציבור, מניעה ראשונית, מניעה שניונית ומניעה שלישונית, לחימה בפשיעה, חשיפת עבירות, תמונת פשיעה, כרוניקה פלילית, סקר קורבנות, סקר דיווח עצמי, אכיפת חוק וסדר ציבורי, נוכחות ובולטות, שמירת שלום הציבור, זמן תגובה, תיקים ירוקים, תחושת ביטחון הציבור</p>	<p>תפקידי המשטרה</p>
<p>סגנונות שיטור (שוטר אכיפתי, שוטר הנלחם בפשיעה בקנאות, שוטר בסגנון עובד סוציאלי, שוטר משגיח), סמכויות השוטר (עיכוב, מעצר, חיפוש), יסוד סביר, חשד סביר, חסינות השוטר, טווח שיקול הדעת בעבודת השוטר, התכונות הרצויות אצל שוטר, אי תביעה, פתיחת תיק פלילי, רישום פלילי, התיישנות</p>	<p>עבודת השוטר</p>
<p>היקף עבריינות הנוער, מחלק הנוער, חוקר נוער, חוק הנוער (טיפול והשגחה) 1960, חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) 1961, בית משפט לנוער, גישה סלחנית</p>	<p>עבודת המשטרה עם נוער</p>
<p>תרבות המשטרה, שחיקת שוטרים, אוכלי בשר, אוכלי עשב, שחיתות משטרתית, אלימות שוטרים, ועדת קנאפ, כללי האתיקה המשטרתית, מחלקת חקירות שוטרים</p>	<p>סטייה ומוסר בקרב שוטרים</p>
<p>איכות החיים בקהילה, שיתוף האזרח, שיתוף פעולה עם שירותי העזר, מהפכת השירות, פרויקטים ומודלים של שיטור קהילתי, שיטור לפתרון בעיות, השיטור הקהילתי מול השיטור המסורתי</p>	<p>שיטור קהילתי</p>

תורת הענישה

נושא	מושגים מרכזיים
מבוא לתורת הענישה	תורת הענישה כחלק מהקרימינולוגיה, תחומי הפנולוגיה, קריטריונים לענישה פלילית
מטרות ענישה	פיוס וטיהור, כפרה, פיצוי (פיצוי ריגושי, ישיר, יצירתי) והשבה, הרתעה אישית, הרתעה כללית, יעילות ההרתעה (חומרת ענישה, סוגי עבירות-אינסטרומנטליות ואקספרסיביות, סוגי עבריינים), וודאות אובייקטיבית, וודאות סובייקטיבית, מהירות בענישה, רצידיביזם, תיקון טיפול ושיקום, מודל רפואי, דו"ח מרטינסון, מאסר בלתי קצוב, מניעה הגבלה והרחקה, נקם ותגמול
מאסר: היבטים היסטוריים	בתי עבודה, בתי מעצר, ג'ון הווארד, כת הקווקרים, בנטהם, פאנאופטיקון, שיטת הפרדה, השיטה השקטה, מלחמת השיטות
המאסר המודרני ובעיותיו	מכאובי מאסר, קהילת האסירים, השחתת הסוהר, תהליך פריזוניזציה, בעיית צפיפות בכלא ופתרונות לכך, השפעות המאסר על האסיר, משפחתו והחברה, פתרונות לבעיית המאסר
חלופות למאסר	מאסר על תנאי, מאסר סירוגי, מאסר סוף שבוע, מאסר תקופתי, קנס,
תיקון בקהילה	יעילות התקון, שיטת מבחן, תסקיר, צו מבחן, שירות לתועלת הציבור, עבודות שירות (עבודת משק, עבודה ציבורית)
חוק העונשין	חוק העונשין, אחריות פלילית, חטא עוון פשע, הגנה

עצמית, דרישת מחשבה פלילית	
---------------------------	--

בעיות נבחרות בקרב בני נוער

מושגים מרכזיים	נושא
<p>קבוצות עברייני נוער (עברייני אלימות, עברייני רכוש, עברייני הכיף), גבולות הגיל, אריקסון: זהות, שמונת שלבי ההתפתחות של אריקסון, קריטריונים להשגת זהות בוגרת, פיאז'ה: חסר גיבוש, המשועבד, בעל האורכה, משיג הזהות, יחסים עם קבוצת השווים בגיל ההתבגרות, יחסי משפחה בגיל ההתבגרות, השפעות השווים לעומת השפעות הורים תת תרבות עבריינית, תסכול תוקפנות...</p>	<p>עבריינות נוער</p>
<p>סוגי סמים, התמכרות, סבילות, תלות גופנית, תלות נפשית, תסמונת גמילה- קריז, סוגי סמים (סמים גורמי הזיות, סמים מדכאים, סמים מעוררים, אופיאטים), גורמי שימוש בסמים (גורמים תורשתיים-ביולוגיים, גורמים הקשורים באדם ובאישיותו, מצבי לחץ חיצוניים, זמינות הסם), פקודת הסמים המסוכנים, הקשר בין סמים לפשיעה (מודל האלימות הפסיכופרמקולוגית, מודל האלימות הכלכלית הכפויה, מודל האלימות השיטתית), השפעת גיל ההתבגרות על שימוש בסמים, הנרקומן ואורח חיו, שיטות טיפול במכורים (גמילה גופנית, שיטות התערבות ביולוגיות-כימיות, שיטות פסיכולוגיות-חברתיות, שיטות התערבות בלתי קונבנציונליות)</p>	<p>סמים</p>
<p>סוגי אלימות בבתי ספר, אלימות תגובתית, אלימות אינסטרומנטלית, אלימות לשמה, גורמים לאלימות,</p>	<p>אלימות בבית הספר</p>

משולש הגומ"א- גורמים, משתתפים, אמצעי התמודדות, ונדליזם	
קונפליקט, קונפליקטים על צרכים, קונפליקטים על משאבים וערכים, היווצרות הקונפליקט, התפתחות הקונפליקט, סגנונות בניהול קונפליקטים (עימות-תחרותיות, התעלמות-נסיגה, כניעה, פשרה, שיתוף פעולה-הידברות), גישור, מסר "האני", אמפתיה, כעס. ביקור בבית משפט נוער	פתרון סכסוכים בדרך של גישור

פרוט התכנים לפי שנות לימוד

תוכנית הלימודים לכיתה י

ש "ש	רשימת מקורות	הנושא	מס"ד
2	שהם (1987), עמ' 9-23 גוד, עמ' 37-39	<u>מבוא לקרימינולוגיה</u> <ul style="list-style-type: none"> • מדע או דספלינה? • הסברים לפשיעה • יחסיות הסטייה 	1
1		<u>העבירה בראי התקופות</u> א. התקופה העתיקה: ימי הביניים	2
1	שהם (1987), עמ' גוד (2002), עמ' 84-85	ב. התקופה הקלאסית: מאה 18	
1	שהם (1987), עמ'	ג. התקופה הנאו-קלאסית: אמצע מאה 18	

1	שהם (1987), עמ' 85-86 גוד (2002), עמ' 71-74	ד. התקופה הפוזיטיביסטית: מאה 19	
2	שהם (1987), עמ' 41-45 רהב (1998), עמ' 256-259	• גישתו של לומברוזו: העברייני מלידה	
3	שהם (1987), עמ' 98-101 גוד (2002), עמ' 260-261	התחברות דיפרנציאלית (סאתרלנד)	3
2	שהם (1987), עמ' 261-264	טכניקות נטרול (סייקס ומצא)	2
2	שהם (1987), עמ' 324-344	שיקום על פי קרייסי	5
6	שהם (1987), עמ' 116-125 גוד (2002), עמ' 242	<u>תיאורית התיוג</u> • הבסיס לתיאוריה • תהליך התיוג • המשמעות החברתית • יישומה במציאות	6
5	שהם (1987), עמ' 101-102 גוד (2002), עמ' 228-242	<u>משפחה כגורם לעבריינות</u> • משפחה עבריינית • משפחה הרוסה • התעללות בילדים במשפחה • מתחים במשפחה	7
3	גוד (2002), עמ' 265-285	תיאורית הפיקוח החברתי (הירשי)	8
6	שהם (1987), עמ' 1-7 חביב (2001), עמ' 1989	הגירה ופשיעה • התנגשות תרבויות • העלייה והעבריינות בישראל	9
2	אדד, 1989	תיאוריה פסיכואנליטית (פרויד)	10
1		תיאורית הפעולות השגרתיות	11

6		פגישות הנחיה אישיות בין המורה לתלמידים לשם הכנת העבודה האישית	12
		<u>המשטרה בראי הדורות</u>	
	אלירם (1996), עמ' 42-46	(א) המשטרה בתקופות קדומות	13
	אלירם (1996), עמ' 46-55 גימשי (2003), עמ' 83-91	(ב) התפתחות השיטור באנגליה	
	אלירם (1996), עמ' 55-61 גימשי (2003), עמ' 91-94	(ג) צמיחת המשטרה המודרנית	
		<u>הכרות עם משטרת ישראל</u>	
2	סרט על משטרת ישראל + הרצאת איש משטרה אלירם (1996), עמ' 289- 305	<ul style="list-style-type: none"> מבנה וארגון משטרת ישראל (מטה ארצי, מחוז, מרחב, תחנה) מבנה ותפקיד תחנת משטרה (משרדי המשטרה השונים) 	14
5	ליווי ע"י איש משטרה	ביקור בבסיס הדרכה ארצי בשפרעם	15
		<u>תפקידי המשטרה</u>	
1	אלירם, עמ' 100-109 גימשי (2003), עמ' 277- 293	(א) שמירת שלום הציבור	16
1	אלירם, עמ' 110-159 גימשי (2003), עמ' 235- 259	(ב) לחימה בפשיעה	
1	אלירם, עמ' 160-196 גימשי (2003), עמ' 261- 276	(ג) מניעת עבירות	
1	אלירם, עמ' 197-217 גימשי (2003), עמ' 213- 233	(ד) אכיפת חוק וסדר ציבורי	
2	www.police.gov.il	כניסה לאתר משטרת ישראל בחדר מחשבים	17
2	גימשי (2003) + הרצאת	שיטור קהילתי	18

	איש משטרה		
2	אלירם (1996), עמ' 220-223	<u>עבודת השוטר</u> (א) סגנונות שיטור	19
1	אלירם ('96), עמ' 225-228	(ב) סמכויות השוטר	
	אלירם ('96), עמ' 229-234	(ג) טווח שיקול הדעת בעבודת השוטר	
	אלירם ('96), עמ' 235-240	(ד) דמותו של השוטר הרצוי	
5	אלירם ('96), עמ' 262-276 גימשי (2003), עמ' 509-545 + הרצאת איש משטרה	<u>סטייה ומוסר בקרב שוטרים</u> • תרבות המשטרה ושחיתות במשטרה • נתונים סטטיסטיים על פעילות מח"ש • אתיקה מקצועית	20
ש"ש	רשימת מקורות	הנושא	מס"ד
5	ליווי ע"י איש משטרה	ביקור בתחנת משטרת זבולון	21
1	סרוף (1998), עמ' 591-593	<u>עבריינות נוער</u> • גבולות הגיל	22
1	סרוף (1998), עמ' 636-638	• התבגרות כגיל של מעבר ו/או משבר	
1	מוס (1989), עמ' 66-100 מוס (1989), עמ' 80-89	• תיאוריות על גיל ההתבגרות ○ התיאוריה של אריקסון ○ התיאוריה של מרסייה	

2	זיו (1984), עמ' 81-103 זיו (1984), עמ' 107-127 זיו (1984), עמ' 128-129	<ul style="list-style-type: none"> • היחסים עם קבוצת השוים בגיל ההתבגרות • יחסי משפחה בגיל ההתבגרות • השפעות הורים לעומת השפעות שווים
5	שהם (1987), עמ' 379-381 שהם (1987), עמ' 388-397	<ul style="list-style-type: none"> • התבגרות ועבריינות <ul style="list-style-type: none"> ○ סוגי הקבוצות של נוער עבריין ○ היקף התופעה ○ תיאוריות המסבירות את ההתהוות העבריינית של בני נוער
	גימשי (2003), עמ' 415-416	<ul style="list-style-type: none"> • התייחסות מערכות אכיפת החוק לבני נוער <ul style="list-style-type: none"> ○ טיפול המשטרה בנוער ○ שפיטת נוער

תוכנית הלימודים לכיתה י"א

מס"ד	הנושא	רשימת מקורות	ש"ש
1	הגדרת מושג האישיות תלויה בדרך שבה תופסים את טבע האדם ואת הכוחות המניעים אותו.	שהם (1987), עמ' 379-381	6
	תיאוריות שמסבירות התנהגות אנושית (בהיבט פסיכולוגי ותורשתי) להבנה כוללת של התנהגות האדם	שהם (1987), עמ' 379-381	10
	התיאוריה הפסיכו-אנליטית של פרויד	שהם (1987), עמ' 379-381	2

4	מוס (1989), עמ' 66-100 מוס (1989), עמ' 80-89	<ul style="list-style-type: none"> • תיאוריות על גיל ההתבגרות <ul style="list-style-type: none"> ○ התיאוריה של אריקסון ○ התיאוריה של מרסייה 	
12	זיו (1984), עמ' 81-103 זיו (1984), עמ' 107-127 זיו (1984), עמ' 128-129	<ul style="list-style-type: none"> • היחסים עם קבוצת השווים בגיל ההתבגרות • יחסי משפחה בגיל ההתבגרות • השפעות הורים לעומת השפעות שווים 	
4	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	תיאורית הלמידה החברתית של בנדורה. ומחקרים על חיקוי דגם אלים.	
4	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	מחקר של קגן על הקשר בין תחושת מסוגלות עצמית לבין הצלחה בלימודים.	
4	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	מחקר של מיקולינסר וסלומון על הקשר בין השפעת הים קרב לבין תחושת מסוגלות עצמית.	
3	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	התיאוריה הפנומנולוגית של רוג'רס.	
3	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	השפעה חברתית ע"פ קלמן	

3	(Shachter, 1951)	מחקר של שכטר על הצורך להיות אהוד ומקובל	
2	Sherif, 1935	מחקר של שריף על התנועה האוטו-קינטית.	
2	Asch, 1961	מחקר של אש על השפעת גודל הקבוצה על קונפורמיות.	
2	Milgram, 1965	מחקר של מילגרם על ציות לסמכות – ניסוי הכולל מתן שוק חשמלי.	
2	Bushman, 1984	מחקר של בושמן על ציות לאנשים נושאי תוויות.	
2	Zimbardo, 1973	מחקר של זימברדו) על ציות במצב הדמיה של אסירים וסוהרים	
2	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	הצהרת הלסינקי	
6	האוניברסיטה הפתוחה-פסיכולוגיה עמודים 1-67	תהליך הסוציאליזציה- הגדרת המושג, חשיבות תהליך החברות לפרט ולחברה; זהות וזהויות משנה.	
6	שהם (1987), עמ' 256-259 גוד (2002), עמ' 98-101	התחברות דיפרנציאלית (סאתרלנד)	
6	שהם (1987), עמ' 379-381 שהם (1987), עמ' 388-397	<ul style="list-style-type: none"> • התבגרות ועבריינות ○ סוגי הקבוצות של נוער עבריין ○ היקף התופעה ○ תיאוריות המסבירות את ההתהוות העבריינית של בני נוער פסיכולוגיה של הפשיעה-פרויד וכו 	

6	שהם (1987), עמ' 324-344 גוד (2002), עמ' 116-125	<u>תיאורית התיוג</u> <ul style="list-style-type: none"> • הבסיס לתיאוריה • תהליך התיוג • המשמעות החברתית • יישומה במציאות 	
4	זיו (1984), עמ' 81-103 זיו (1984), עמ' 107-127 זיו (1984), עמ' 128-129	<ul style="list-style-type: none"> • היחסים עם קבוצת השווים בגיל ההתבגרות • יחסי משפחה בגיל ההתבגרות • השפעות הורים לעומת השפעות שווים 	
6	שהם (1987), עמ' 228-242	<u>משפחה כגורם לעבריינות</u> <ul style="list-style-type: none"> • משפחה עבריינית • משפחה הרוסה • התעללות בילדים במשפחה • מתחים במשפחה 	
2	שהם (1987),	תיאוריות סוציולוגיות להסבר הסטייה והעבריינות	

תוכנית הלימודים לכיתה י"ב

מס"ד	הנושא	רשימת מקורות	ש"ש
1	<u>מבוא לתורת הענישה</u> <ul style="list-style-type: none"> • תורת הענישה כחלק מהקרימינולוגיה ויחסי הגומלין ביניהם • מדוע מענישים? • קריטריונים לעונש פלילי 	שהם (1993), עמ' 11-26 שהם (1993), עמ' 27-28	2
2	<u>מטרות ענישה תועלתיות</u> (א) פיצוי והשבה	שהם (1993), עמ' 81-82	1
	(ב) הרתעה (סוגים, יעילות ההרתעה)	שהם (1993), עמ' 84-97	2
	(ג) תיקון, טיפול ושיקום	שהם (1993), עמ' 104-116	2
	(ד) מניעה, הגבלה והרחקה	שהם (1993), עמ' 124-127	1
2	המאסר - היבטים היסטוריים (הווארד, בנטהם, ארה"ב: מלחמת השיטות)	שהם (1993), עמ' 174-181 + סרט דוקומנטרי על כלא אלקטרז	2
4	המאסר המודרני ובעיותיו (השפעות המאסר, קהילת האסירים, בעיית צפיפות)	שהם (1993), עמ' 189-204	2
5	התייחסות שרות בתי הסוהר לאסירים קטינים	שהם (1993), עמ' 189-204	1
6	כניסה לאתר שירות בתי הסוהר בחדר	www.ips.gov.il	2

		מחשבים	
		<u>חלופות למאסר</u>	
1	שהם (1993), עמ' 227-230	(א) מאסר על תנאי	7
1	שהם (1993), עמ' 230-231	(ב) מאסר סירוגי	
1	שהם (1993), עמ' 232-238	(ג) קנס	
2	הרצאה של קצין מבחן + שהם (1993), עמ' 245-270	<u>תקון בקהילה</u> (א) שיטת מבחן	8
1	שהם (1993), עמ' 280-285	(ב) שירות לתועלת הציבור	
1	שהם (1993), עמ' 285-286	(ג) עבודות שירות	
6		ביקור בכלא אשמורת	9
2	קצין שב"ס	המאסר בישראל – סיכום שנתי	10
	צ'ש'לר וקורן (1993)	<u>חוק העונשין</u> • חטא, עוון, פשע • סעיפים מרכזיים • עבירות כלליות ועבירות המתה	11
6		פגישות הנחיה אישיות בין המורה לתלמידים לשם הכנת העבודה הקבוצתית	21
ש"ש	רשימת מקורות	הנושא	מס"ד
2	טייכמן (1989) הורוביץ (2000)	<u>סמים</u> (א) מבוא – מונחים בסיסיים בתחום הסמים	

2		(ב) צפייה בסרט "יומן נעורים"	13
2	טייכמן (1989), עמ' 21-34	(ג) סוגי סמים	
2	טייכמן (1989), עמ' 44-52	(ד) השפעות קצרות וארוכות טווח של השימוש בסמים.	
	טייכמן ('89), עמ' 103-130	(ה) גורמי שימוש בסמים	
2	הורוביץ (2000), עמ' 36-39 יצחקי, עמ' 75-80	(ו) פקודת הסמים המסוכנים ומדיניות האכיפה של המשטרה בנושא סמים	
2	כספי, עמ' 171-194	(ז) סמים ופשיעה	
2	כספי, עמ' 154-181	(ח) שיטות טיפול במכורים לסמים	
5		(ט) ביקור במלכישוע (כפר גמילה מסמים)	
2	ברומברגר (1994), עמ' 8 הורוביץ (2000), עמ' 43-59	<u>אלימות בבתי ספר</u> (א) סוגי אלימות והיקפם	
2	הורוביץ (2000), עמ'	(ב) השפעת האלימות על הקורבנות ועל אקלים בי"ס	

		ג) גורמים לאלימות בבית ספר	
14		<ul style="list-style-type: none"> • ברמת הפרט (מהתפתחות תקינה להתנהגות אלימה) • ברמת המשפחה (תקינות פתלוגית משפחתית: מקורבן לתוקפן) • ברמת החברה (למידה חברתית: אלטרואיזם, סובלנות ואלימות) • ברמה המוסדית (התמודדות במערכת הירארכית והישגית בבי"ס; מבעיות משמעת להתנהגות אלימה ועבריינית) 	
1	הורוביץ (2000), עמ' 10-20		
1	הורוביץ (2000), עמ' 21-24		
2	רוקח (1995), עמ' 27-28		
	רוקח (1995), עמ' 24-27		
	הורוביץ (2000), עמ' 32-39		
	ברומברגר ('94), עמ' 9-17		
3	הורוביץ (2000), עמ' 60-81	ד) התמודדות עם בעיית האלימות בבתי ספר	
15	4	<u>הצגת תוכניות מניעה שבנו התלמידים</u>	
16	לויטן (2000), עמ' 15-36 לויטן (2000), עמ' 41-75	<u>פתרון סכסוכים בדרך של גישור</u> <ul style="list-style-type: none"> • הקונפליקט והגישור: רקע תיאורטי • הקונפליקט והגישור: תוכניות הפעלה והכשרה 	
17	24	<u>חזרה על החומר הנלמד בכיתה יא' - קרימינולוגיה ברובד מעמיק יותר עם חזרות ותירגול למבחן.</u>	
18	10	<u>חזרה למבחן מתכונת ומבחן בגרות</u>	

רשימת מקורות

1. אדד, מ. (1989). קרימינולוגיה – העברייין בהתהוותו. ישראל: אור עם.
2. אדד, מ. ו-וולף, י. (2002). עבריינות וסטייה חברתית: תיאוריה ויישום. רמת גן: הוצאת אוניברסיטת בר אילן.
3. אלישע, ד. ומרצ'בסקי, ס. (2000). מדריך רפואי לאיתור, אבחון והתערבות ראשונית. שימוש לרעה והתמכרות לסמים ולאלכוהול. תל אביב: דיונון.
4. אלירם, י. (1996). משטרה וחברה – מבוא למדעי המשטרה. ירושלים: מולטיפרס.
5. ברומברגר, א. (1994). אלימות ובעיות משמעת בבית הספר: סקירת ספרות מקצועית. ירושלים: מכון הנריאטה סאלד.
6. ברנע, צ. (1985). סמים ואלכוהול בקרב מתבגרים. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.
7. גבע, ר. (1992). אסטרטגיות במניעת פשיעה. ירושלים: משרד המשטרה.
8. גוד, א. (2002). על הסטייה. תל אביב: אוניברסיטה פתוחה.
9. גימשי ד. (2003). משטרה בדמוקרטיה. ירושלים: משטרת ישראל.
10. גימשי, ד. (1999). שיטור קהילתי בישראל ובעולם. ירושלים: משטרת ישראל.
11. גרין, ד. (1995). סמים – עובדות, שאלות ובעיות. ישראל: משרד הבטחון.
12. הורוביץ, ת. (2000). אלימות כתופעה אנטי חברתית: תיאוריה ומעשה. ירושלים: מכון הנריאטה סאלד.
13. זיו, א. (1984). התבגרות. ישראל: מסדה.
14. חביב, ג. בן רבי ד. וארגוב, ד. (2001). הטיפול המשטרתי בקטינים ובבני נוער: היערכות המשטרה בתחום הפשיעה בקרב בני נוער עולים. ישראל: המועצה הלאומית לשלום הילד, המשרד לביטחון פנים ומשרד החינוך.
15. טייכמן, מ. (1989). לחיות בעולם אחר: אלכוהול, סמים והתנהגות אנושית. תל אביב: רמות.
16. יצחקי, י. (1983). סמים וקטינים. תל אביב: פפירוס.
17. יריב, א. (1999). שקט בכיתה, בבקשה! – מדריך לטיפול בבעיות משמעת

ואלימות. אבן יהודה: רכס.

18. כספי, י. (1996). סמים מסוכנים – מדיניות, פיקוח, אכיפה ומשפט. חיפה: תמר.
19. ליתן, א. מלמד, ע. ופרוכטר, מ. (2000). לגעת באמת: גישור, פתרון קונפליקטים בדבר אחרת. קריית ביאליק: אח.
20. מוס, ר.א. (1989). תיאוריות על גיל ההתבגרות. תל אביב: ספריית פועלים.
21. סרף, א. קופר, ר. ודהארט, ג. (1998). התפתחות הילד טבעה ומהלכה. תל אביב: אוניברסיטה פתוחה.
22. צ'שלה, ד. וקורן, י. (עורכים) (1993). חוק העונשין תשל"ז – 1977. רמת גן: מחשבות.
23. רוט-הלר, ד. ונווה, נ. (1993). היחיד והסדר החברתי. תל אביב: עם עובד.
24. רהב, ג. (1986). הגדרת הסטיה החברתית ומדידתה, יחידה 1. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
25. רהב, ג. (1987). הסברים לסטיה ברמת החברה, יחידות 4,5. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
26. רהב, ג. (1988). התגובה החברתית לסטיה, יחידה 6. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
27. רהב, ג. (1998). הסברים לסטיה – גישה ביולוגית, יחידה 2. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
28. רוקח, א. (1995). התמודדות בית הספר מול האלימות. ירושלים: משרד החינוך התרבות והספורט.
29. שוהם, ש.ג. (1985). פשיעה, סטיה ופיקוח חברתי. תל אביב: פפירוס.
30. שוהם, ש.ג. ושביט, ג. (1993). עבירות ועונשים – מבוא לפנולוגיה. תל אביב: עם עובד.
31. שוהם, ש.ג. רהב, ג. ואדד, מ. (1987). קרימינולוגיה. תל אביב: שוקן.
32. שרות בתי הסוהר. דוחות שנתיים. תל אביב, ירושלים.

רשימת הסרטים (חלקית):

סרט דוקומנטרי על כלא אלקטרו (הוקרן בערוץ הולמרק)

- סרט דרמה "יומן נעורים", 1995
- סרט דוקומנטרי על משטרת ישראל (בהוצאת משטרת ישראל)

נספח 1 – דרכי הערכה מסכמת

להלן כלי ההערכה המסכמת של הישגי הלומד במסגרת התוכנית:

כיתה י'

יומני תיעוד הלמידה (תיעוד ורפלקציה)

יומן תיעוד הלמידה הוא אחד מכלי הלמידה וההערכה המעודדים הסתכלות פנימה על תהליכי הלמידה והבנת החומר הנלמד. היומן מכיל אוסף של הערות ומחשבות, הנכתבים על ידי הלומדים על תהליך למידתם ועל הישגיהם. הנחיית הלומדים לחשיבה ולכתיבה רפלקטיבית מעודדת אותם ומאפשרת להם להתבונן ממרחק של זמן על המהלכים שעברו ועל תוצאותיהם. החשיבה והכתיבה הרפלקטיבית ביומני תיעוד הלמידה ממקדת את הכותבים בניתוח הנעשה, באיתור מהלכים מוצלחים שעברו עליהם ובהבנתם, ובמציאת נקודות נדרשות לחיזוק בלמידתם תוך התייחסות לתכנון השיפור הנדרש.

באמצעות יומני תיעוד הלמידה, מנהלים המורים דיאלוג כתוב עם לומדיהם, ואילו הלומדים מנהלים דיאלוג פנימי עם עצמם, וחיצוני עם מוריהם ולעיתים אף עם עמיתיהם. דיאלוגים אלה מהווים סוגים של ראיות משמעותיות שהלומדים מספקים לעצמם ולמוריהם על תהליכי למידתם ומידת הבנתם את הנלמד.

הכנת כרזה (פוסטר) ככלי להערכה חלופית

כרזה ("פוסטר") היא כל דימוי חזותי המיועד להצגה לראווה. לרוב הכרזה מודפסת על נייר גדול והיא תלויה על קיר או על משטח דומה.

כרזות יכולות לשמש כלי לפרסום (למשל, פרסום סרטים חדשים), כלי להעברת מסרים (למשל, בהפגנות) ואמצעי לביטוי אמנותי (למשל, כרזות ליום העצמאות).

מטרת הכרזה היא להעביר מסר לציבור.

הכרזה מורכבת משני חלקים עיקריים:

1. מסר מילולי (טקסט) – מורכב בדרך כלל מכותרת ומסיסמה. לפעמים הסיסמה היא

הכותרת. סיסמה היא משפט קצר וקליט המביע את המסר בשפה פשוטה וברורה.

2. מסר חזותי -גרפי – ציורים, תמונות או איורים התומכים במסר המילולי.

1. **משימות ביצוע** – הכוללות דוחות סיום, דוחות צפייה בסרט ועבודות הגשה

של סיכום

נושאים שונים שנלמדו (בנספח מספר 3 יש דוגמאות למשימות ביצוע).

משימות ביצוע

אלה יוכנו על ידי התלמידים במהלך כיתה י"א ו-י"ב.

* התלמידים יזהו בסרט מושגים/תיאוריות שלמדו וינתחו את הסרט באמצעותם. (לדוגמא:

בכלכלה - מושגים ותיאוריות הקשורים לאבטלה ומחירה הכלכלי והחברתי

בסוציולוגיה – חיברות לתפקידי מין, השפעת סוכני חיברות על עיצוב זהות האדם,

ערכים ונורמות, זהות (תורשה/סביבה), מגדר, סטראוטיפים מיניים וכד'

בפסיכולוגיה – מימוש עצמי, הערכה חיובית מותנית ובלתי מותנית, מסוגלות עצמית,

חיזוקים, עמדות וכו').

* התלמיד יעריך באופן ביקורתי אירועים/דמויות וכד' המופיעות בסרט

* התלמיד ינקוט עמדה עצמאית בנוגע לסוגיות העולות מהסרט

התלמיד יערוך רפלקציה על תהליך הצפייה בסרט

2. **תיק עבודות (תלקיט) – התלמידים יכינו את העבודה בכיתה י"א**

תלקיט (פורטפוליו)

התלקיט הינו אוסף מכוון של חלק מעבודות הלומדים שנבחרו במהלך השנה בקפידה על ידי

הלומדים על מנת להביאם כראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה שלהם בחומר הנלמד.

התלקיט משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים במקצוע הנלמד.

התלקיט משמש כמכשיר להערכה מתמשכת של תהליך הלמידה ותוצאותיה, ומעיד על תהליך

הבניית הידע של הלומדים במהלך למידתם. מאחר שהתלקיט נבנה על ידי כל לומד ולומדת, הוא מהווה בסיס לביטוי עצמי וייחודי.

עקרונות לבניית תלקיט: הלומדים יקבעו וינסחו עם המורים א. קריטריונים ברורים לבחירת החומר שייכלל בתלקיט; ב. קריטריונים ברורים לשיפור החומר. הלומדים יהיו אחראים לניהול התלקיט לאורך השנה ולבחירת הראיות שיכללו בו.

בתלקיט אפשר לכלול פריטים מסוגים שונים: פריטים כתובים, מוקלטים, חזותיים וכד', כגון: שיעורי בית, מבחנים, תוצרי מטלות ביצוע, תוצרי חקירה עיונית או תוצרים כמו: דוח, דגם, מצגת, עיתון וכד', רפלקציה והערכה עצמית, הערכות עמיתים, תצפיות וכד'.

כל פריט

שילוב תלמידים בהעברת תכנים בסיוור הלימודי

שלב א: חלוקה לקבוצות ובחירת נושא:

התלמידים יתחלקו לקבוצות (4 תלמידים בקבוצה) . במידה ויש תלמידים הלומדים שני מוגברים, מומלץ להתחלק לקבוצות על פי המוגבר השני אותו לומדים תלמידים(לדוגמא: אומנות, גאוגרפיה וכדומה).

כל קבוצה תתבקש להעמיק באחד מתוך הנושאים הבאים: על ידי הדרכת חלק מהסיוור או הכנת קטעי העשרה במהלכו אפשרויות העמקה:

היבט היסטורי, היבט גאוגרפי, היבט סוציולוגי, היבט פסיכולוגי, היבט כלכלי, היבט פוליטי (מדעי המדינה), היבט אומנותי ועוד.

לדוגמא: סיוור העוסק בנושא תרבויות משנה. ניתן לחלק את הקבוצות על פי מרכיבי התרבות: קבוצה אחת תעסוק בנושא הסמלים של התרבות, קבוצה שניה, אמונות, קבוצה שלישית ערכים קבוצה רביעית טקסים, וכדומה. זוהי רק דוגמא, וניתן להתייחס להיבטים שונים של תחום הדעת בסיוור.

שלב ב: הכנת סקירה ספרותית

כל קבוצה תערוך סקירה ספרותית של ההיבט ותקשר אותו לנושא הסיוור. הסקירה תוצג למורה לבדיקה. (פירוט מרכיבי הסקירה הנדרשים – במחווון)

שלב ג: הנחיה במהלך הסיוור

המורה תחליט באיזה תחנות, כל אחת מהקבוצות תנחה ותדריך את יתר תלמידי הכיתה. מומלץ כי התלמידים יעבירו את המידע באמצעות רעיון יצירתי. בצורה יצירתית שיכולה להיות משחק, שימוש בטלפונים סלולרים או טאבלט וכד'.

שלב ד: הערכת עמיתים

התלמידים יתבקשו להעריך את התכנים שהועברו על ידי כל אחת מהקבוצות.

3. בניית תכנית מניעה קבוצתית – התלמידים יכינו את תוכנית המניעה

בכיתה י"ב

4. בחינת בגרות – התלמידים יגשו לבחינת הבגרות בכיתה י"ב

עבודת חקר

נמחוון להערכת עבודה ביחידה החמישית (

נספח מס' 1:

מחווון חדש ומעודכן להערכת עבודת חקר קבוצתית ביחידה החמישית (חקר כמותי)

מבנה העבודה		קריטריונים מפורטים
מבוא	5	• הצגה כללית של תחום הדעת ושל חשיבותו, ושל התופעות הספציפיות הנחקרות (ב"תחום

<p>הדעת" אין הכוונה לדיסציפלינה כגון "פסיכולוגיה" אלא לעולם תוכן כגון "דימוי עצמי") (1 נק')</p> <ul style="list-style-type: none"> • הצגה של שאלת החקר. (1 נק') • הצגה של השערת החקר. (1 נק') • הצגת ראשי הפרקים המרכזיים של הרקע התיאורטי, תוך התייחסות למשתנים בחקר(1 נק') • הצגת כלי החקר (שאלון/ ניסוי/ניתוח תוכן)(1 נק') 		
<ul style="list-style-type: none"> • סקירה תיאורטית של כל אחד מהמשתנים, הכוללת הגדרה נומינלית, תיאוריות/מחקרים/מושגים מתחום הדעת ונתונים אמפיריים רלוונטיים ממחקרים עדכניים. (3 נק' * 2 פרקים) • פרק מקשר בין המשתנים (מחקר ו/או תיאוריה ו/או רעיונות תיאורטיים) (3 נק') • פסקת סיום קצרה בכל פרק הסוקרת את הרעיונות המרכזיים שהופיעו בפרק. (1 נק' * 3 פרקים) • שילוב של לפחות שני מקורות ביבליוגרפיים בכל פרק. (1 נק' * 3 פרקים) • שימוש באסטרטגיה של מיזוג טקסטים בכל אחד מפרקי הסקירה התיאורטית. (1 נק' * 3 פרקים) 	18	רקע תיאורטי
<ul style="list-style-type: none"> • הצגת שאלת החקר (1 נק') • הצגת השערת החקר (1 נק') • הצגת המשתנים: הגדרה נומינלית (2 * 1 נק') ואופרטיבית (2 * 1 נק') לכל אחד מן המשתנים. יש רק שני משתנים אז לא ברור לי למה היה כתוב כאן 3. במחווה הרגיל זה 2) 	6	הצגת החקר
<ul style="list-style-type: none"> • ציון כלי החקר באמצעותו נעשה איסוף הנתונים (1 נק') והנימוק לבחירתו (1 נק'). • תיאור כלי החקר: איזה משתנה או מרכיב של משתנה נבדק בכל פריט (או קבוצת פריטים) (כולל פירוט שאלות הפוכות ואופן קידודן, במידה ויש) (4 נק') • השאלות/היגדים המופיעים בכלי החקר רלוונטיים ומנוסחים בבהירות. (3 נק') • תיאור אופן חישוב ציוני של הנבדק בכל משתנה(2*2), וכיצד מחולקים הנבדקים על-פי ציוניהם (טווח הציונים). (1 נק') 	14	כלי החקר
<ul style="list-style-type: none"> • הצגת המדגם – אוכלוסיית המחקר (מספר הנבדקים ואופן דגימתם, שיוכם לקבוצות המחקר, מאפיינים רלוונטיים (גיל, מין וכיו"ב). (1 נק' לכל מרכיב) 	4	מדגם
<ul style="list-style-type: none"> • תיאור: היכן נעשה החקר (1 נק'), מתי (1 נק'), כמה זמן זה לקח (1 נק') (וכמה פעמים), האם נעשה לבד או בקבוצה(1 נק'), מה הוסבר לנבדקים (1 נק'), כיצד נשמרו פרטיותם וזכותם להפסקת השתתפות (1 נק') • הצגת המדדים הסטטיסטיים (ממוצע, שכיח, התפלגות) בהם נעשה שימוש (לפחות שניים) (2 נק') 	8	מהלך החקר
<ul style="list-style-type: none"> • הצגת הממצאים עבור המשתנה התלוי בכללותו. (2 נק') • הצגת הממצאים למקבצי פריטים המודדים יחדיו משתנה, או הגדרה אופרטיבית שלו. (2 נק') (הצגת הממצאים לכל הגדרה אופרטיבית בנפרד במידה וישנה יותר מהגדרה אופרטיבית אחת, אם כי אין הכרח שתהיה יותר מהגדרה אופרטיבית אחת) • הצגת כל ממצא (פרטני/כללי) בשלוש צורות שונות: טבלה, גרף, הסבר מילולי. (3 נק') • ההסבר המילולי מתייחס למגמות מרכזיות / מיוחדות/ בולטות/ שעולות מהטבלה והגרף. (1 נק') • בטבלאות מוצגים לפחות שני מדדים סטטיסטיים. (1 נק') • הנתונים בגרף מוצגים באחוזים וע"פ הכללים. (1 נק') • התאמת סוג הגרף לסוג המשתנה. (2 נק') • לכל גרף ולכל טבלה – כותרת ומספור. (2 נק') 	14	ממצאים

<ul style="list-style-type: none"> • הדיון בנוי במבנה לוגי של טיעון: טענה + נימוקים. (2 נק') • הדיון נפתח בטענה המציגה את השערת החקר כפי שנוסחה בראשית העבודה. (1 נק') • הצגה לוגית של הנימוקים (מסוג הסבר ו/או ראייה) המאשרים ו/או המפריכים את הטענה. (4 נק') • קישור בין נימוקי ההסבר והראיות מהחלק התיאורטי (כולל הפניה ביבליוגרפית) לבין נימוקי הראייה מחקר השדה. (2 נק') • הסבר התוצאות (מדוע ההשערה אוששה/הופרכה), כולל ביקורת על המחקר. (3 נק') 	12	סיכום דיון, ומסקנות
<ul style="list-style-type: none"> • כתיבת יומן רפלקציה הכולל מענה לפחות 5 שאלות לאחר החלק התיאורטי ו5 שאלות בסוף העבודה (6 נקודות – 3 לכל נקודת זמן) בתוך היומן נעשה שימוש ב: • מטה אסטרטגיה – המללת ידע על תהליכי חשיבה הקשורים למיומנויות החקר – אסטרטגיות החשיבה בהם השתמש התלמיד במהלך כתיבת העבודה. (2 נק') • מטה קוגניציה – המללת ידע על תהליכי חשיבה הקשורים לתהליכי העבודה בכלל. (התהליך הלימודי/התהליך האישי/ההיבט הערכי-חברתי) (2 נק') 	10	רפלקציה
<ul style="list-style-type: none"> • נעשה שימוש בחמישה מקורות ביבליוגרפיים לפחות. (1 נק') * בעבודה שכתבו 3 תלמידים 6 מקורות לפחות. • נעשה שימוש עקבי בכללי הציטוט המקובלים. (1 נק') • נעשה שימוש במקורות עדכניים (מקור תיאורטי קלאסי אינו מוגבל בשנים). (1 נק') • הלימה בין הרשימה לבין העבודה (כל מקור בעבודה מופיע ברשימה ולהפך) (1 נק') • הרשימה הביבליוגרפית כתובה על פי הכללים המחייבים. (1 נק') 	5	מקורות
<ul style="list-style-type: none"> • שער העבודה כולל את הפרטים הנדרשים. (1 נק') • תוכן עניינים מפורט וכולל מספרי עמודים. (1 נק') • העמודים בעבודה ממוספרים. (1 נק') • מראה אחיד של כל חלקי העבודה: גופן, רווח בין השורות ועימוד. (1 נק') 	4	צורת העבודה
	100	סה"כ

בנוגע להערכה חלופית, ניתן לבצע הדברים הבאים:

1. כרזות - אולי כתחרות כרזות המעבירות מסר למניעת עבריינות, פשיעה בקרב בני נוער או פשוט כחלק מהלימודים ללא תחרות. כרזות אלה יתלו בבית הספר, במסדרונות.
2. משחקי למידה - בחלוקה לקבוצות על התלמידים ליצור משחקים כגון: סולמות ונחשים, טריוויה, תשבץ, משחקים מתוקשבים.

3. קומיקס - גם בחלוקה לקבוצות, על התלמידים יהיה ליצור קומיקס המציג סיטואציה המתייחסת לעבריינות בני נוער כאשר יש מעין התפצלות: הדרך האחת שהילד בוחר והם מתארים אותה היא הדרך העבריינית, פונה לפשיעה ואילו הדרך השנייה היא הדרך האופטימלית והנכונה להתמודד ולא 'לזרום' עם העבירה, הפשיעה וכו'.

4. משפט מבויים.

5. כתיבת נייר עמדה - בו תוצג דילמה - למשל, לקחת תיאור מקרה ועל התלמידים יהיה לנתח את המקרה וליישם תיאוריות, לציין את עמדתם בנדון ולנסות לשכנע.

תכנית התנדבות בקהילה מחויבות אישית

התוכנית "מחויבות אישית" הינה תכנית חינוכית ערכית המתבססת על למידה התנסותית בשתי מערכות שונות: בבית הספר ומחוץ לבית הספר – במוסדות וארגונים בקהילה.

מטרתה העיקרית היא להכין את התלמיד להשתלבות בחברה הדמוקרטית הבוגרת – כאזרח מעורב ופעיל, המוכן לתרום לשיפור איכות החיים בקהילה בפרט ובמדינה בכלל.

התוכנית מתבססת על התנסות מעשית של התלמיד, המאפשרת תרגום מעשי של הערכים הנלמדים בכיתה: נתינה, עזרה לזולת ויצירת מחויבות לצורכי הפרט והקהילה.

במסגרת המחויבות האישית תלמידי המגמה יוכלו להבנות תכנית עזרה בקהילה לאוכלוסיות הבאות: ילדים בסיכון, אוכלוסיות בהדרה, משמר אזרחי, התנדבות במשטרה, עזרה בפנימיה טיפולית, וכד'.

להלן מרכיבי הציון הסופי של הלומד במסגרת התוכנית:

כתה י':

כרזה-30%

תעוד למידה(תלקיט) 50%

מבחן-10%

תלמידאות-10%

כיתה יא:

תלקיט-40%,

סורים-10%

צפייה בסרט וניתוח-10%

מבחנים ומבדקים-30%

תלמידאות-10%

כיתה י"ב

הציון יורכב מ50% בחינת בגרות ו50% ציון הערכה חלופית

בחינת הבגרות-ציון משוכלל בין המתכנת לבגרות

:ה50% האחרים יהוו 100% שיתחלקו

(א)תלקיט -30%

(ב)צפייהבסרט וניתוח-10%

(ג)סורים-10%

(ד)מבחן-10%

(ה)תוכנית מניעה או לחלופין התנדבות בקהילה-30%

(ו) תלמידאות-10%

עבודת החקר תזכה ביחידת לימוד אחת –תבדק על ידי רכז המקצוע

